

Aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Delft
Postbus 78
2600ME DELFT

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon

drs. M. Stafleu

m.stafleu@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie

CIK 2014 1167

Bijlagen

2

Olo aanvraagnummer

867969

20 JAN. 2015

Datum
Betreft

Advies omgevingsvergunning monumenten (art. 2.1, lid 1,
onder f, en 2.26, lid 3, Wabo en art. 6.4, lid 1, onder a, Bor)

Gegevens beschermd monument

Naam	Nieuwe Kerk
Adres	Markt 80
Postcode/plaats	2611 GW, Delft
Gemeente/provincie	Delft/ZH
Monumentnummer	11872

Geacht college,

Op 9 januari 2015 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument. U heeft mij daartoe de aanvraag om een omgevingsvergunning met bijbehorende stukken toegezonden. Dit advies moet beschouwd worden ter vervanging van mijn (pre-)advies van 9 januari j.l.

Mijn advies bevat verschillende aanbevelingen, en luidt in hoofdzaak positief.

Hieronder licht ik toe hoe ik tot dit advies ben gekomen. In de bijlagen vindt u de registeromschrijving van het beschermd monument en een overzicht van stukken die ik bij de beoordeling heb betrokken.

Het plan

Aan u wordt een omgevingsvergunning gevraagd voor de volgende activiteiten:

- de uitbreiding van de grafkelder in het koor;
- de bouw van een nieuwe kelder ten behoeve van toiletten, opslag, keuken en bijeenkomstruimten, gecombineerd met funderingsherstel van de zuidgevel van de zuidbeuk.

Motivering

Gelet op het monument en de gewenste ingreep, waarover diverse malen vooroverleg is gevoerd, heb ik de volgende aspecten meegewogen in mijn advies:

- > De waardstelling in het register van rijksmonumenten (zie bijlage 1);
- > Bouwkundige aspecten, archeologische aspecten;
- > Het gebruik van het monument (artikel 2.15 van de Wabo);
- > Ruimtelijke / stedenbouwkundige aspecten.

Voorgeschiedenis

In 2010 is het uitbreidingplan d.d. 25 maart 2010 voor de Nieuwe Kerk te Delft gepresenteerd. Dit plan omvatte de uitbreiding van een ondergrondse multifunctionele kerkruimte, gesitueerd direct ten zuiden van de kerk. Deze ruimte zou via de zijbeuk in de kerk door middel van trappen en een lift ontsloten worden. Uitgangspunt was om relatief bescheiden doorbraken in de zuidmuur en fundering aan te brengen. Aan dit plan was een ambitie en visie voor de Nieuwe Kerk gekoppeld, zoals beschreven staat in het document '*Investeren in een monument met toekomst. Restauratieprogramma Nieuwe Kerk te Delft*' d.d. januari 2010. De RCE heeft hierop, met een aantal aandachtspunten, positief gereageerd.

In 2013 is het nu voorliggende, aangepaste uitbreidingsplan gepresenteerd, op basis van tekeningen d.d. 3 december 2012, waarbij de multifunctionele kelder in vloeroppervlak was vergroot met een 'binnenkerks' gedeelte, gelegen onder de zuidelijke zijbeuk van de kerk, en een daaraan gekoppeld 'buitenkerks' gedeelte, gelegen naast de kerk. Deze wijziging leidde tot extra opgaven voor de constructie van de voorzieningenkelder en de zuidgevel en voor het ontwerp van de ontsluiting van deze kelder.

In het vooroverleg over deze ingrepen is door mijn dienst herhaaldelijk aandacht gevraagd voor constructieve en archeologische aspecten, voor de ruimtelijke werking van de ingrepen op de kerkzaal en kerktuin en voor de onderbouwing van de noodzaak van zowel de aanleg van de voorzieningenkelder, als de planwijziging daarvan in 2013.

In het document '*Toekomstvisie Nieuwe Kerk Delft, van Van Hoogevest Architecten, juni 2014*' zijn de uitgangspunten van het ontwerp van de ingrepen verwoord. In het rapport '*Gebruiksboek Nieuwe Kerk Delft, vernieuwd gebouw – vernieuwd gebruik – 6 juni 2013*' wordt het gewenste gebruik toegelicht. Wat in beide documenten nog ontbrak, is de informatie over het huidige gebruik en capaciteit van de kerk, over de bestaande knelpunten en over de opgave waar de kerk voor staat; aspecten die in het vooroverleg wel aan de orde zijn gekomen. In de aan U gezonden brief van de Protestantse Gemeente Delft van 16 oktober 2014, die ik op 8 januari j.l. toegestuurd kreeg, is informatie samengevat over het belang van de voorzieningenkelder voor het gebruik en de instandhouding van de kerk op lange termijn, en over het 'opschonen' van minder passende voorzieningenruimten in de kerk.

Plan uitbreiding grafkelder

Sinds de bijzetting van Willem van Oranje in 1584 rusten alle leden van het Huis van Oranje-Nassau met hun echtgenoten in de grafkelder van de Nieuwe Kerk te Delft. De koninklijke grafkelder is hiertoe de afgelopen eeuwen al diverse keren uitgebreid. Het is van belang dat deze koninklijke traditie in de toekomst gecontinueerd kan worden.

De uitbreiding van de koninklijke grafkelders gebeurt binnen de structuur en opzet van de kerk. Het gebied waarbinnen de uitbreiding plaatsvindt, is compact en overzichtelijk. Hoewel de gevolgen voor het bodemarchief (het aanbrengen

van een grout-laag) en voor de constructie (het aanbrengen van een zware fundering ter stabiliteit van de kolommen) aanzienlijk zijn, is de uitbreiding vanuit gebruik en historische ontwikkelingsgeschiedenis invoelbaar. Ik adviseer u positief over de uitbreiding van de grafkelder.

Plan uitbreiding voorzieningenkelder

De nieuwe gebruikskelder bestaat uit twee, aan elkaar gekoppelde kelderbakken op verschillende niveaus. Deze voorzieningenkelder is zowel binnen als buiten de kerk gesitueerd. Om dit mogelijk te maken wordt de fundering van de zuidelijke zijmuur van de kerk gedeeltelijk gesloopt en vervangen door een nieuwe constructie.

De nieuwe constructie kent een 'binnenkerkse' en een 'buitenkerkse' aanpak. Aangezien het aanbrengen van een damwand binnen een kerk, zonder dat er grondverzet optreedt, risicovol is, wordt deze om die reden alleen buiten de kerk geplaatst. Binnen de kerk wordt gewerkt met schroefpalen die gevuld worden met beton, hetgeen geen trilling en onacceptabele grondverzetting geeft en te monitoren is. Tussen de palen wordt grout gespoten, zodat een waterdichte wand gevormd kan worden. Ter verbinding tussen de ('binnenkerkse') schroefpalen enerzijds en de ('buitenkerkse') damwand anderzijds wordt eveneens grout gespoten. Door de toepassing van grout kan in deze verbindingzone het archeologische bodemarchief niet meer onderzocht worden.

Door (gedeeltelijke) sloop van de in aanleg vroeg-15de-eeuwse fundering van kappellen en zuidmuur gaan historisch metselwerk, bouwhistorische waarden en de oorspronkelijke draagfunctie van de zuidmuur deels verloren. Ik adviseer u in de vergunning op te nemen dat de bouwhistorische waarden gedocumenteerd worden.

In de aanvraag voor de omgevingsvergunning wordt vermeld dat het plan funderingsherstel van de zuidgevel (zuidbeuk) betreft. Het plan moet op dat punt voornamelijk beschouwd worden als het vervangen van de fundering door een nieuwe constructie, die noodzakelijk is om de voorzieningenkelder te kunnen plaatsen. Daarnaast kan met deze ingreep een bestaand probleem van de fundering van de zuidbeuk opgelost worden.

De gekozen constructie is niet zonder risico, gelet op met name de ingrijpende constructieve aanpassingen die nodig zijn om de zuidgevel voor een groot deel te verwijderen en om verbinding te maken tussen kelder binnen de kerk en buiten de kerk. Het uitvoerige vooronderzoek en het voorliggende plan zijn erop gericht de risico's zoveel mogelijk in te schatten en te beheersen (zie ook het document 'Risicoanalyse versie 1.4').

De ingrepen in de kerk, zoals de nieuwe trap met lift in de zuidelijke zijbeuk, worden in het interieur geïntegreerd. De ingehouden vormgeving van deze entree naar de voorzieningenkelder respecteert de ruimtelijke kwaliteiten van het kerkinterieur. Het huidige inbouwpakket van de winkel wordt vervangen door een verrijdbaar meubel, waardoor de ruimtelijke beleving van de zuidbeuk verbeterd wordt. Dat is ook het geval door het verwijderen van de provisorische opslagruimte in het noordertransept. Positief onderdeel van het plan is tevens het

situëren van de ontvangstruimte direct achter de voordeur in de toren, waarna bezoekers de kerk via deze frontale entree de kerk binnen treden.

Met de nieuwe voorzieningenkelder worden de bestaande ruimtes als de twee toiletten en de librije, die gebruikt wordt voor kerknevendiensten, ontlast. Met het oog op het huidige gebruik, laat staan het gewenste toekomstige, bieden die ruimtes onvoldoende mogelijkheden. Ik merk daarbij wel op dat de evidente verbeterpunten van het functioneel gebruik en van de ruimtelijke kwaliteiten van het interieur beperkt worden toegelicht in de bij de vergunningaanvraag bijgesloten documenten en voornamelijk bekend zijn uit de mondelinge toelichting op het plan. De aanvrager licht in zekere mate toe dat de ingrepen leiden tot een duurzaam gebruik en daardoor ook de langdurige instandhouding van het monument, een naar ik begrijp belangrijk aspect voor uw belangenafweging.

De ruimtelijke beleving buiten de kerk aan de zuidzijde zal ook veranderen. Deze 'kerktuin' maakt geen deel uit van het beschermde monument, maar is wel van invloed op de monumentale kwaliteiten van de kerk. De bestaande tuinmuur, die de tuin over de gehele lengte begrenst, wordt afgebroken. Er komt een nieuw ontwerp met als doel 'de verborgen groenkwaliteit op te poetsen en te vervlechten met het pleinkarakter'. Daarnaast worden ook nieuwe elementen, zoals glasvlakken in het maaiveld ten behoeve van de ondergrondse kelderruimte, een nieuwe trap en een hellingbaan in het ontwerp geïntegreerd.

Bij de stukken zit, ondanks het overzicht van de bouwgeschiedenis van de kerktuin, geen ruimtelijke analyse noch een cultuurhistorische duiding van deze plek. Ik adviseer u de ontwikkeling en de betekenis van de groenzone langs de kerk, van oudsher begraafplaats, te laten verhelderen alvorens een besluit te nemen over de beoogde vormgeving.

Hoewel de aanleg van de voorzieningenkelder verlies van (bouw-)historische waarden met zich mee brengt en de constructieve opgave voor de fundering van de zuidbeuk complex en niet zonder risico is, adviseer ik u - met aanbevelingen - positief over deze kelder.

Archeologie

De Nieuwe Kerk vertegenwoordigt sinds de 14de eeuw een bijzondere historische plek in de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad Delft. Vanaf de late 16de eeuw vervult de kerk een unieke extra functie, namelijk die van laatste rustplaats voor leden van het Huis van Oranje en het Huis van Oranje-Nassau. Deze traditie bestaat tot op de dag van vandaag. Het begraven van inwoners van Delft vond tot 1829 in en om de kerk plaats (zie ook het document '*Nieuwe Kerk te Delft. Begraven en ontgraven*', juni 2014).

De archeologische waarden van de Nieuwe Kerk zijn hoog. De site omvat een uitgebreid en goed geconserveerd grafveld, dat veel informatie bevat over Delft en zijn bewoners. Daarnaast liggen in de ondergrond de resten van een oudere voorloper van het kerkgebouw verborgen, met informatie over de ouderdom, de geschiedenis van de kerkstichting en over de ontwikkeling van de nederzetting.

De archeologische site is niet als archeologisch rijksmonument beschermd en maakt ook geen deel uit van de reikwijdte van de bescherming van het gebouwde rijksmonument. De bevoegdheid te besluiten over het te verrichten archeologisch onderzoek berust bij U, waarbij mijn advies niet benodigd is. Ik zal U dan ook alleen in hoofdlijnen adviseren.

In zijn algemeenheid geldt dat waardevolle informatie die in de bodem opgeslagen ligt, om onderzoek vraagt en om een zorgvuldige en specialistische aanpak van het onzichtbare en daardoor kwetsbare bodemarchief. Ik verwijs daarbij naar de door mijn dienst vervaardigde brochure *'Een toekomst voor kerken. Handreiking voor het aanpassen van kerkgebouwen in religieus gebruik'*, pagina's 28, 29 en 48 (januari 2012).

Ik heb kennis genomen van het bij de aanvraag gevoegde 'Uitgangspunten-document archeologisch onderzoek Nieuwe Kerk' van december 2014. Daarin beschrijft U in hoofdlijnen de gebruikelijke processtappen zoals het definiëren van de vraagstelling bij het te voeren archeologisch onderzoek en de te kiezen opgravingsstrategie. Ik constateer ook dat er onderzoek zal plaatsvinden, hetgeen in het gevoerde vooroverleg ook is besproken.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

Afschrift en tekeningen

Graag ontvang ik een afschrift van het ontwerpbesluit en te zijner tijd een afschrift van uw definitieve besluit met de bijbehorende stukken.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de algemeen directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

drs. Cees van 't Veen

Bijlagen:

- Registeromschrijving
- Overzicht geraadpleegde stukken

bijlage

Registeromschrijving

Datum

Olo aanvraagnummer
867969

Bijlage nummer 1

Gegevens beschermd monument

Naam	Nieuwe Kerk
Adres	Markt 80
Postcode/plaats	2611 GW, Delft
Gemeente/provincie	Delft/ZH
Monumentnummer	11872

Nieuwe kerk (St. Ursula, Ned. Herv.).

Sobere, laat-gotische kruisbasiliek (dwarspand XIVd, toren 1396 - 1496, schip XVb, koor XVc door Jacob van der Borch. Hersteld na stadsbrand van 1536. Restauraties: torenspits, ijzerconstructie door Gugel naar ontwerp P. Cuypers, koor 1923-'25, schip 1931-'37, toren 1939-'50. Alleen de kooromgang heeft stenen gewelven; verder houten tongewelven met trekbalken. Alleen het koor inwendig van grotere verfijning, o.a. vensterbanktriforium. Orgel met Hoofdwerk, Bovenwerk, Rugwerk en vrij Pedaal, in 1840 gemaakt door fa Batz en Comp. Inventaris: In het hoogkoor boven de grafkelder der Oranjes het rijke praalgraf voor Willem van Oranje door H. de Keyser (1614-'23. In de kooromgang grafmonumenten door Canova en W. Geefs, alsmede twee epitafen (XVII) en een monument voor Hugo de Groot (1781). Grafzerken. In het koor 16 gebrandschilderde ramen (W.A. van Konijnenburg, Joep Nicolas e.a., aangebracht tussen 1927 en 1936). Klokkenspel, bestaande uit 18 klokken van François Hemony, 1659/60 en 30 moderne klokken. Gelui bestaande o.a. uit een klok van François Hemony, 1662, diam. 104 cm. Torenuurwerk met speeltrommel van François Hemony, vervaardigd door Coenraad Harmensz. Broekman, Delft, in cartouche: 1570 van een ouder uurwerk en omgebouwd in 1664 door Jan van Call. In toren stelling met buiten gebruik gestelde klokken, 13 klokken uit 1659 van François Hemony, 3 uit 1678 van Pieter Hemony, 3 uit 1750/1751 van Joris de Mery en 1 van Gillett and Johnston uit 1929.

bijlage

Overzicht geraadpleegde stukken

Datum

Olo aanvraagnummer
867969

Bijlage nummer 2

Beoordeeld zijn de stukken die op 15 december 2014 bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zijn binnengekomen. Naast de tekeningen noem ik specifiek:

- Rapport 'De Nieuwe Kerk te Delft. De restauratievisie van Herman van der kloot Meijburg', d.d. februari 2014.
- Rapport 'Nieuwe Kerk te Delft. Fasering en waardestelling locaties nieuwe kelders', d.d. juni 2014.
- Rapport 'Koninklijke grafkelder in de Nieuwe Kerk te Delft. Bouwhistorisch en archiefonderzoek', d.d. september 2012.
- 'Rapport Nieuwe Kerk te Delft. Zuidelijke zijbeuk'. d.d. 3 oktober 2013.
- Uitgangspunten archeologisch onderzoek Nieuwe Kerk, d.d. 12 december 2014.
- Rapport 'Nieuwe Kerk te Delft. Begraven en ontgraven', d.d. november 2013/juni 2014.
- Bureauonderzoek 'Het grafveld van de Nieuwe Kerk in Delft. Archeologisch booronderzoek', concept januari 2013.

Ik heb eveneens de volgende stukken bij mijn advies betrokken, al zijn deze niet bij de aanvraag zijn gevoegd:

- 'Gebruiksboek Nieuwe Kerk Delft, vernieuwd gebouw – vernieuwd gebruik – 6 juni 2013'.
- 'Kerktuin Nieuwe Kerk Delft. Toelichting Ontwerp 8 oktober 2013'.
- Brief van 16 oktober 2014 aan het College van B&W over het belang van het kerksouterrain bij het restauratieproject Nieuwe Kerk Delft, met bijbehorende Programmamatrix van 17 mei 2013.

Behoort bij

Datum

Doorboeken in Docman
Ja

paraf

Medeparaaf

Eindparaaf

Afschriften aan

Directeur

Regiohoofd

Pandsdossier

Eshuis, G.

Koper, D.

Voorde, J. van de

(→ via M&K NIK)